

A Várra várva

Csontváry a bálteremben

Gyorslift is, sikló is

A budai Vár helyreállítása a negyedik ötéves tervben befejeződik — olvasható az MSZMP X. kongresszusa alkalmából megjelent Fővárosunk, Budapest című dokumentum-kötetben. — A Palotában és a környező épületekben helyezik el az ország jelentős kulturális intézményeit. A nagyszabású munkák befejezése után az egykori királyi palota A-épületében lesz majd a Legújabbkori Történelmi Múzeum, a B—C—D-épületekbe költözik a Nemzeti Galéria, az F-épület pedig az országos Széchényi Könyvtár modern otthona lesz. (Ismeretes: az E-épület már elkészült, 1967 óta itt működik a Budapesti Történelmi Múzeum.)

Pusztítás-krónika

A múltól csupán a leglényegesebbeket. Az alap: az 1770-ben emelt, kétemeletes, úgynevezett Mária Terézia palota barokk épülete. 1890-től 1905-ig Ybl Miklós és Hauszmann Alajos terveit megvalósítva betemetették a régi középkori bástyákat, függőkertek kerültek föléjük, s felépült a legutóbbi — a második világháborúban súlyosan megsérült — komplexum. A régi épületet a dunai oldalon kétszeresére hosszabbították, középpontjára kupolát emeltek. Mindennek belseje 1945-ben kiégett, tetőszerkezete összeomlott. (A palotában egyébként Mária Terézia negyvenéves uralkodása alatt mindössze egyetlen egyszer, 1764-ben szállt meg.) Viszont itt laktak 1791-től a nádorok: Sándor Lipót, József, István, majd ide költözött 1920-ban Horthy Miklós. 1945-ben a fasiszták, a szovjet hadsereg vezetői által felajánlott szabad elvonulást visszautasítva, nyílt harc-térre tették a Várat. Cselekedték borzalmas következménye: a Palotában egyetlen ép helyiség sem maradt. (A pusztulás a budai Vár szomorú „hagyománya”: nyolc évszázad alatt 15 nagy ostromot és három tűzvész szenvedett. 1686-ban úgy égett, akár egy üres koponya, amelybe gyertyát dugtak — mondja a krónikás. Az 1849. évi ostrom után — feljegyezték — az osztrákoktól védett királyi palotának egyetlen tükré, bútorá sem maradt. 1578-ban viszont felrobbant a lőportorony. Egy tavaszi égi-háború villámra vágott a törököktől lőportárnak használt Friss-palotába. A kövek ettől a pesti partig repültek, s elszakították a Duna hajóhidját. A detonáció alapjáig megrázta a gótikus királyi palota északkeleti részét.)

1945 után először egyetemi vagy közhivatali negyedek akartak építeni a kiégett, romos palota helyén. Később úgy döntöttek, hogy a királyok hajdani lakosztályaiban, s az északi előtér épületeiben múzeumokat, tudományos intézménye-

sorakoznak. A kijavított emeleti teraszokon kívül már a mai építőművészek remeke az új kupola-rendszer. A képtár látogatóit az épület tetején, körben, úgynevezett kilátókosár fogadja. A magasból minden oldalról láthatják Pestet, Budát, a Dunát, a közeli-távolabbi helyeket, hegyeket, völgyeket, gyárakat, lakótelepeket: a fővárost és környékét.

A majdani Nemzeti Könyvtár, a budai Vár hajdani F-tömbje épülhet újjá legutóljára. Az épület belső szerkezeti munkái még nem fejeződtek be, de a gépészeti munkák már megkezdődtek. A kijelölt

A MÁTYÁS KIRÁLYT ÁBRÁZOLÓ RESTAURÁLT SZOBORCSOPORT

A palotában egyetlen ép helyiség sem maradt

ket helyeznek el. Így a királyi palota a réginek csak leegyszerűsített kontúrját, külső falainak héjazatát őrzi meg. Belső kialakítása — mint a Budapesti Történelmi Múzeumban már látható is — teljesen korszerű, rangos épületet produkált és produkál.

A Vár mai krónikáját kezdjük az A-épületnél. A Legújabbkori Történelmi Múzeum munkáinak tervezett költsége 50 millió forint. A majdani belépőt impozáns, 320 négyzetméteres aula fogadja. A földszinten különleges előadótermet rendeznek be, mindkét emeleten kiállítótermek várják az érdeklődőket. Valamennyi helyiség felülről világított és légkondicionált — nyáron hűvös, télen meleg — lesz.

A Nemzeti Galéria a B—C—D-épületekbe költözik. A képek, a szobrok, a grafikák, az érmeek, a kispasztikák új, örök otthonait adják át — a tervek szerint — legelőször. Az épületszerkezeti rekonstrukciók már befejeződtek. A belsőépítészeti munkákon — ide értve a nehéz feladatot jelentő, speciális gépészeti megoldásokat — javában dolgoznak a szakemberek. A költségek összege minimálisan 200 millió forint. Az épület külseje, a Vár hangulatát helyesen őrizve, barokk stílusú maradt, belseje, a képtárhoz illően, modern és ugyanakkor igényesen kivitelezett, nemes anyagú. A korszerű világítás is elsődlegesen a néző művészi élményét segíti. A tervezők igyekeztek minden egyes műtárgy megővését maximális ideig előre biztosítani. Így — egyebek mellett — gondoltak az aszfaltalaposítás festékekkel készült Munkácsy-képek védelmére is, ezek állandóan 14—18 Celsius fok hőmérsékletű, légkondicionált vitrinekben nyernek elhelyezést. A hajdani tróntermet a Régi Magyar Képtár értékei foglalják el. A bálterem falaira Csontváry képeit akasztják. (Itt hangversenyeket is rendeznek majd.)

A kupolacsarnokban szobrok

tulajdonos: az Országos Széchényi Könyvtár albérlőként befogadja az Agroiinform könyvtárát és kétezer négyzetméternyi területen a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárát. A teljes könyvtár egyébként negyedmillió légméter területet foglal el. A raktárat két tizenegy emeletes toronyban helyezik el. A könyvespolcok hossza 138 kilométer lesz. A zene-mű-, a hírlaptáron, a központi katalógustermén, a restauráló-, a könyvkötő üzemen, a szak-könyvklubokon kívül külön Corvina- és külön Apponyi-termet rendeznek be. (Ide kerülnek az ősnymtatványok.) A Nemzeti Könyvtárról még érdemes megemlíteni: átadása után előreláthatóan fél évszázadig megfelelhet feladatának, elegendő helylyel, komplett, világ színvonalú berendezéssel. Két oldalról, a régi Csikós- és Orszlán-udvarról lehet majd megközelíteni. Sőt, a Krisztinából, a Dózsa térről gyorslift is viszi az érdeklődőket, a kutatókat és olvasókat a könyvtárba. Három felvonó jár majd, egyenként harminc személyt szállítva. A 35 méteres útszakasz fordulóideje másfél perc.

Az F-tömb utoljára

Még két új épület emelkedik a nem is távoli jövőben a Várpalota közvetlen szomszédságában. A karmeliták kolostorának — a későbbi Várszínháznak — romjain épül fel a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténelmi Intézete és a Magyar Színházi Intézet. Az intézet közvetlen szomszédságában nyílik meg Buda színháza, az egykori Várszínház, amelyet 1269-ben II. József parancsára alakították át a Karmeliták kolostorának, templomából. Ebben a színházban játszottak először — 1790-ben — magyar színészek; s itt hangversenyezett — 1800-ban — Beetho-

ven is. Az új építkezések jövő évben kezdődnek el.

A Várszínház utcája a Szent György térbe torkollik. Itt az 1—3. szám alatt állt a klasszicista stílusú, 1806-tól Johann Aman és Pollack Mihály építette Sándor-palota. 1867-től a magyar miniszterelnökök rezidenciája volt. Tervezik újbóli felépítését a kormány vendégházaként. Az emeleti nyolc fogadótermet megtalált rajzok, fényképek, dokumentumok nyomán az eredeti mintájára szeretnék berendezni. Ugyancsak a Szent György térre — a nyugati oldalra — gondolják a Külügyminisztérium modern palotáját, valamint a régi, esetleg lebontásra kerülő, volt Honvédelmi Minisztérium helyére a Kulturális Kapcsolatok Intézetének új székházát. (Ez utóbbi két program még csupán valószínű, de nem végleges, nincs meg rá a jóváhagyás.) Bizonyos viszont, hogy rövidesen lebontják a volt palofa-és testőrség megmaradt épületét és az istálló romjait.

Eddig 600 millió

Visszatérve a Várpalotára, szólni kell több, már ugyancsak restaurált vagy restaurálásra kerülő műalkotásról. Elsősorban a C-épület északi oldalán, az udvarban, az álloruhában vadászó Mátyás királyt ábrázoló, szökőkutas szoborcsoportról. Strobl Alajos alkotása ismét ad vizet, este és éjjel színes reflektorfények világítják majd meg a Nemzeti Galéria előtti teret. Ugyancsak e környezetet díszíti Fadrusz János díszudvarra vezető oroszlános kapuját. A Savoyai szobor is — sok vita után — régi helyén áll.

1973 után — a Clark Ádám tér rendezését követően — megindul a sikló is. Két kocsit közlekedik az eredeti pályán, az alagút mellett a Szent György téri és vissza. Autóparkolót kap — egyebek mellett — a Szent György tér Hunyadi udvara. Új út vezet a Clark Ádám tértől is a Várba. S ami már elkészült: a Clark Ádám tér felett a három és fél millió kalóriát biztosító hűtőgépház, valamint az alagút Clark Ádám téri oldalán, föld alá helyezve, az ehhez tartozó víztároló medence-monstrum. A Váralja utcában már működik megfelelő hidrofortelep. Hasonló dolgozik rövidesen a Szent György téren is. (A vízszolgáltatás kuriozitása: a Palota dunai vízszivattyújának újrakiépítése 1776-ban Kempelen Farkas volt.)

A déli kertekhez hasonló, szép környezetet alakítanak ki a nyugati oldalon is. A fehérvári rondella, Karakas pasa tornya, a nyugati kortinafal frontján már dolgoznak a parképítők. (Feltűnő viszont a közvetlen közelben, pár lépésre, a Tóth Árpád sétányra vezető lépcsők tövében elhanyagolt „senki földje”. Ezt, az I. kerületi tanácshoz tartozó néhány négyszögölnyi részt is feltétlenül rendezni kell.) A jövő munkája még a nyugati várfalrendszer három egymás feletti rétegének rögzítése, vasbeton pillérekkel történő erősítése. Valamennyi építkezésen egyaránt gondosan ügyeltek arra, nehogy bárhol is bármilyen éghető anyagot használnak, mindenütt a vasbeton dominál, eleve kizárva a tűzveszélyt.

Az építkezésekre 1963-tól 1970 november közepéig körülbelül 600 millió forintot költöttek. A Gazdasági Bizottság a közeljövőben ismét tárgyal — a negyedik ötéves tervprogram előirányzatainak megfelelően — az egyes létesítmények átadásának határidejéről.

LÁSZLÓ MIKLÓS